

kao najčešći tip časa navodi — kombinovani, i uz to još čas provjeravanja znanja i slobodni čas.

No bez obzira na ovaj nedostatak *Metodika nastave ruskog jezika s praktikumom* popunjava jednu vapijuću prazninu u našoj metodičkoj literaturi, koju su nastavnici ruskog jezika čekali gotovo 40 godina. Njen teorijski dio je na nivou savremene metodičke misli, on odražava ne samo dostignuća metodike ruskog jezika u srpskohrvatskoj govornoj sredini nego i šire, što pokazuje podug spisak korišćene literature dat na kraju knjige. Udžbenik je pisan pregledno, jasnim, razgovijetnim jezikom i stilom, obilato informiše čitaoca o svakom pitanju o kojem raspravlja. Njegova je vrlina, pored ostalog, i u tome što konačno kodifikuje dosad često na naš jezik različito prevođenu rusku metodičku terminologiju. Na kraju knjige dat je i mali rječnik važnijih termina, što će nastavnicima pomoći da lakše prate i drugu metodičku i lingvističku literaturu.

Metodika nastave ruskog jezika s praktikumom morala bi se brzo naći na radnom stolu svakog nastavnika ruskog jezika, naporedo sa udžbenicima kojima se svakodnevno služi.

Dužanka Mirić

Е. А. Брызгунова: Эмоционально-стилистические различия русской звучащей речи. Издательство Московского университета, 1984, стр. 117.

Knjiga *Emocionalno-stilističke razlike ruskog živog govora* J. A. Brizgunove pojavljuje se u ediciji *Ruski jezik za strance*, kao priručnik za najviši nivo nastave jezika. U njoj se u stvari izlaže materijal koji čini osnovu predavanja održanih od 1979/1980. na Moskovskom državnom univerzitetu. Izlaganje je popraćeno mnoštvom grafikona koji svjedoče da su prethodno izvršena obimna akustička ispitivanja emocionalnih realizacija sistema intonacionih konstrukcija, te detaljnijom razradom intonacione transkripcije. Dakle, radi se o priručniku koji prezentira rezultate produbljivanja rada na intonaciji ruskog jezika i primjene metoda komponentne analize u oblasti ispitivanja smisla iskaza.

Svojim ranijim radovima (posebno *Glasovi i intonacija ruskog jezika*, treće izd., Moskva, 1982), autorica je dala veliki doprinos proučavanju intonacije ruskog jezika: na osnovu akustičkih podataka i pomoću sistema fonoloških opozicija definisala je sedam osnovnih intonacionih konstrukcija u ruskom jeziku. Problem izražavanja emocionalnog još je tom prilikom bio pokrenut. Ovog puta pažnja je koncentrisana na funkcionalnim mogućnostima intonacije u oblasti emocionalno-stilističkih odlika živog govora. Treba reći da se ovdje intonacija nipošto ne uzima kao izolovani i jedini pokazatelj emocionalnog u iskazu. Naglašavajući jedinstvo smisla i emocionalnog sadržaja, autor ulogu intonacije tumači u neraskidivoj vezi sa leksičkim i sintaksičkim sastavom, te sa smisaonom povezanošću iskaza u tekstu.

Izdvojena su dva tipa emocionalnog sadržaja u govoru: emocionalna stanja i emocionalne reakcije. Podrobno se razmatra samo jedan oblik emocionalne reakcije, *čudenje*. Ono je i definisano samo sa gledišta njegove psihološke prirode, dok sa lingvističke ne dobija nikakvu bližu odrednicu do »sadržaj u govoru«. Prema datoj definiciji, čudenje je emocionalna reakcija govornika na neočekivanost nepodudaranja između očekivanog i realnog. Pri tome se *očekivano* može konkretizovati kao pretpostavljeno, željeno, neželjeno, opšteprihvaćeno, dok se *realno* može odnositi na prošlost, sadašnjost i budućnost. U zavisnosti od odnosa govornika prema očekivanom i realnom formiraju se različite nijanse čudenja. Primijenjeni metod komponentne analize otkriva mjeru i rezultate učešća svih raspoloživih jezičnih sredstava u formiranju smisla iskaza i pruža složenu jezičku sliku date emocionalne karakteristike. Može se zapaziti da, u odnosu na druga jezička sredstva, intonaciji ovdje pripada vodeće mjesto.

I kada govori o sredstvima za izražavanje emocionalno-stilističkih razlika, autor se pretežno zadržava na intonaciono-glasovnim sredstvima. U ta sredstva spadaju u prvom redu neutralne realizacije intonacionih konstrukcija i različita mjera njihove izraženosti, te emocionalne realizacije intonacionih konstrukcija koje, za razliku od neutralnih, imaju neku specifičnost u kretanju tona ili tembru. Emocionalne realizacije mogu imati i neke druge specifičnosti: promjene u ritmičkoj strukturi riječi, artikulacione modifikacije glasova koje ne zadiru u fonemsku strukturu (aspirovanost, nazalizacija i sl.), mijenjanje samostalnosti riječi (pojačavanje naglasaka koje vodi intonacionom osamostaljivanju) itd.

Kao ilustraciju ovdje ćemo, rukovodeći se prvenstveno tehničkim razlozima, navesti primjer koji pokazuje funkciju neutralne intonacione konstrukcije (IK-4) izražavanju emocionalnog. Radi se o kratkim dijalozima (str. 24.), popraćenim intonacionom transkripcijom, gdje brojka iznad naglašenog sloga riječi označava tip osnovne, neutralne konstrukcije. Uporedimo:

3

I. — Ты читала Горького?

1 (neutralni odgovor)
 — Читала. (kontrastno pitanje)
 4 (neutralni odgovor)
 — А Маяковского?

1
 — Тоже читала.

3

II. — Ты читала Горького?

4 (izazovan odgovor, hvalisanje)
 — Читала. (izazovan odgovor, hvalisanje)
 4

— А Маяковского?
 4
 — Тоже читала.

Intonaciona konstrukcija 4 u prvom i drugom dijalogu pojavljuje se u osnovnoj poziciji replike - stimulansa (kontrastno pitanje) i tada je neutralna. U drugom dijalogu IK-4 upotrebljena u atipičnoj poziciji (replika-reakcija), ima emocionalnu funkciju, za razliku od primjera u prvom dijalogu sa IK- u tipičnoj poziciji.

Razmatrajući veze emocionalnih i stilističkih razlika u govoru, autor određuje uzroke stilističke obojenosti govora. U prvom redu tu je odnos smislaonog i emocionalnog sadržaja; stepen učestalosti emocionalnih reakcija i njihov konkretni sadržaj (česte emocionalne reakcije pojačavaju crte vulgarnosti, »snižavaju« stil); tip vodećih konstrukcija koje izražavaju emocionalno stanje; adekvatnost intonacionog sastava teksta situaciji (neadekvatnost rezultira neprirodnošću ili komizmom).

Nakon analize sredstava za izražavanje emocionalnih i stilističkih razlika i njihovih mogućnosti autor prelazi na analizu govornog materijala i konkretno pokazuje rezultate djelovanja opisanih sredstava. U prvom dijelu knjige analizi su podvrgnuti kratki dijalozi iz neposrednog govora, a u ovom dijelu informativno-publicistički tekstovi, dijalog na materijalu filma i scenski govor — čitanje, recitovanje. Materijal je prezentiran sa intonacionom transkripcijom i snimljen na magnetofonsku traku koja je izdata uz priručnik. Na njemu se prati uloga intonacije u formiranju emocionalno-stilističkih razlika i u približavanju/udaljavanju teksta od spontanog govora. U odnosu na informativno-publicističke tekstove i scensko čitanje umjetničkih tekstova, dijalog ima relativno nedefinisano mjesto. Mada oblik strukturiranja govora, on se dovodi u istu ravan sa pomenutim stilovima, umjesto da se ispituju razne stilističke varijante dijaloški strukturiranog teksta. Autor se opredjeljuje za analizu dijaloga iz filma pošto su u njemu dobro predstavljene emocionalne reakcije i funkcije intonacije, a po spontanosti najviše se približava živom govoru.

Knjiga *Emocionalno-stilističke razlike ruskog živog govora*, bez obzira na nevelik obim i relativno nedograđenu fizionomiju donosi određeni putokaz u istraživanju emocionalnog u jeziku i u izgradnji teorije poetike živog govora, što autor i najavljuje.